

14.1.2022

EOAK/6832/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pia Wirta

**TARKASTUS: VANKITERVEYDENHUOLLON YKSIKKÖ, KUOPION
POLIKLINIKKA 3.11. - 4.11.2021**

Tarkastuskohde

VTH:n Kuopion poliklinikka

Tarkastusajankohta

3.11. - 4.11.2021 (lähitarkastus)

Osallistujat EOAK:sta

Oikeusasiamiehensihteeri Leena-Maija Vitie

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pia Wirta

Osallistujat tarkastuskohteesta

VTH:n johtaja

Avohoidon ylilääkäri

Ylihammaslääkäri

Erikoissuunnittelija

Avohoidon ylihoitaja

Alueyllilääkäri

Osastonhoitaja

Sairaanhoitaja A

Sairaanhoitaja B

Sairaanhoitaja C

Sairaanhoitaja D

Sairaanhoitaja E

Tarkastuksen tyyppi

OPCAT

1 TARKASTUKSEN TARKOITUS JA KOHDE

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen määräyksestä suoritettiin Vankiterveydenhuollon yksikön (VTH) Kuopion poliklinikan tarkastus osana oikeusasiamiehen suljettuihin laitoksiin kohdistuvaa laillisuusvalvontaa ([laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 5 §](#)) mutta samalla myös liittyen oikeusasiamiehellä olevaan erityistehtävään YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan mukaisena [kansallisena valvontaelimenä](#) (em. lain 1 a luku). Vankien terveydenhuolto on tärkeä osa mainitussa kansainvälisessä sopimuksessa turvattuja vankien oikeuksia. Tarkastuksesta ja sen ajankohdasta ilmoitettiin tarkastuskohteelle ennalta.

Vankiterveydenhuollon yksikön (VTH) tehtävänä on järjestää vankien ja tutkintavankien (jäljempänä käytetään yhteistä ilmaisua vankien) terveyden- ja sairaanhoito, jota Kuopion vankilan tiloissa toimiva Kuopion poliklinikka toteuttaa.

Kuopion poliklinikka tuottaa sekä perusterveydenhuollon avohoitopalvelut että suun terveydenhuollon palvelut Kuopion ja Juuan vankilaan sijoitetuille vangeille sekä Kuopion vapautumisyksikköön sijoitetuille vangeille. Lisäksi poliklinikalta tuotetaan suun terveydenhuollon palvelut Jyväskylän vankilaan sijoitetuille vangeille.

Samana ajankohtana suoritettiin myös Kuopion vankilan tarkastus, josta laaditaan erillinen pöytäkirja EOAK/6769/2021.

Tämän tarkastuspöytäkirjan luonnos lähetettiin VTH:lle mahdollisia kommentteja varten. Saadut kommentit on huomioitu tässä pöytäkirjassa.

2 APULASIOIKEUSASIAMIEHEN KESKEISET KANNANOTOT

Apulaisoikeusasiamies kiittää Vankiterveydenhuollon yksikön Kuopion poliklinikkaa tarkastuksen johdosta ennakkoon pyydetyistä asiakirjoista samoin kuin tarkastuksen aikana käydystä avoimesta ja rakentavasta keskustelusta.

Ylimmän laillisuusvalvojan ja kansallisen valvontaelimen tehtävien mukaisesti tähän pöytäkirjaan on kirjattu sekä myönteisiä että parannusta edellyttäviä asioita, joita tarkastuksella on havaittu tai joista on tarkastuksen aikana keskusteltu. Tarkastuksella käytävät keskustelut ja tarkastuksen aiheuttamat havainnot ja toimenpiteet ovat aina rajallisia, minkä johdosta pöytäkirja ei siten ole tyhjentävä. Mahdollista on, että tarkastuskohteeseen liittyy sellaisiakin reagointia edellyttäviä asioita, jotka eivät ole tarkastuksen kuluessa tulleet esille.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota poliklinikan käytettävissä olevien resurssien riittävyteen.

Apulaisoikeusasiamies pitää positiivisena sitä, että kaikilta vangeilta tiedustellaan aktiivisesti halukkuutta koronarokotuksen saamiseksi.

Apulaisoikeusasiamies esittää huolensa Kanta-yhteyden puutteesta aiheutuvista mahdollisista viivästyksistä vankipotilaan hoidon toteuttamisessa, tämän saatua hoitoa vankilan ulkopuolella sijaitsevassa terveydenhuollon toimintayksikössä.

Apulaisoikeusasiamies pitää potilasturvallisuuden kannalta tärkeänä sitä, että VTH:ssa valmistellaan yhtenäisiä menettelytapoja vartijoiden lääkekoulutuksen (Vallu-koulutus) toteutukseen yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen (Rise) kanssa.

Apulaisoikeusasiamies pitää lääketurvallisuuden kannalta positiivisena vartijoille tarkoitettua koulutusta lääkehoidon toteuttamisesta.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota vartijoiden hallussa olevien ja vangeille tarvittaessa annettavien kipulääkkeiden käytön seuraamiseen.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota vankilaan saapuneiden vankien lääkityksen arviointiin ja menettelyyn lääkityksen päättämisessä.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota vankien tulohaastattelussa potilasasiakirjoihin tehtävien merkintöjen sanamuotoihin. Apulaisoikeusasiamies korostaa merkintöjen selkeyttä ja yksiselitteisyyttä.

Apulaisoikeusasiamies pitää positiivisena poliklinikan käytäntöä, jossa vankipotilaalle ilmoitetaan päivä, jolloin vastaanotto poliklinikalla toteutuu.

Apulaisoikeusasiamies pitää positiivisena sitä, että suun terveydenhuollossa on saatavissa perinteisten hoitojen lisäksi proteesien valmistusta niitä tarvitseville.

3 POLIKLINIKAN TOIMINTA JA RESURSSIT TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

Poliklinikalla työskentelee neljä sairaanhoitajaa, yksi määräaikainen sairaanhoitaja (31.3.2022 asti), osastonhoitaja (vastaa Kuopion poliklinikan lisäksi myös kahdesta muusta poliklinikasta) ja vt. alueylilääkäri (kahtena päivän viikossa, muulloin konsultaatiomahdollisuus). Lisäksi poliklinikan käytössä on ostopalveluna jatkuva konsultaatiomahdollisuus yksityiseen terveydenhuollon toimintayksikköön.

Kuopion poliklinikka vastaa myös Kuopion vankilan vapautumisyksikön perusterveydenhuollon avopalveluista ja suun terveydenhuollosta.

Kuopion poliklinikka vastaa lisäksi Juuan vankilan potilaiden perusterveydenhuollon avopalveluista sekä suun terveydenhuollon palveluista. Kuopion poliklinikan sairaanhoitaja pitää vastaanottoa Juuan vankilassa joka toinen viikko päivän ja joka toinen viikko kaksi päivää, eli kuusi päivää neljän viikon aikana. Juuan vangeilla on päivittäin tunnin soittoaika Kuopion poliklinikalle ja vankilan valvontahenkilökunta voi tarvittaessa ottaa yhteyttä Kuopion poliklinikalle sen aukioloaikana. Tarvittavat ei kiireelliset lääkärin ja sairaanhoitajan vastaanotot ohjelmoidaan Kuopion poliklinikalle ja kiireellisessä tapauksessa vanki kuljetetaan Juuasta joko Juuan terveyskeskukseen tai Pohjois-Karjalan keskussairaalaan.

Kuopion vankilassa on 87 vankipaikkaa, vapautumisyksikössä 20 ja Juuan vankilassa 40 vankipaikkaa.

Kuopion vankilan todettiin toimivan tutkintavankilana, minkä vuoksi vapaudesta saapuvien vankien määrä on suuri. Tämä vaikuttaa merkittävästi poliklinikan toimintaan, erityisesti tulohaastattelujen toteuttamisen osalta. Poliklinikalla ennakoimattomat vankien saapumiset vaikeuttavat toiminnan ennalta tapahtuvaa suunnittelua, sillä tulotarkastukset pyritään tekemään mahdollisimman pian vangin saapumisesta ja viimeistään saapumista seuraavana arkipäivänä.

VTH:n toiminnanohjauksesta kerrottiin, että talousarvion menokehykseen on esitetty lisärahoitusta, jolla pyritään muun muassa siihen, että arkipäivisin poliklinikoilla olisi mahdollista toteuttaa saapuvien vankien tulohaastattelu 24 tunnin kuluessa vankilaan saapumisesta.

Tutkintavankilaominaisuudesta johtuen, poliklinikalla ei ole käytössä koneellista lääkkeenjakoja, sillä se edellyttää vakiintunutta lääkitystä. Vapaudesta saapuvien vankien lääkehoito ei ole vielä riittävän vakiintunutta, sillä se edellyttää tarkempaa perehtymistä lääkitysten selvittämiseen ja asianmukaisuuteen, mahdollista vieroitushoitoa sekä tarvittaessa perusteettomiksi katsottujen lääkitysten asteittaista purkamista. Vankien lääkkeiden jako ja kaksoistarkastus työllistävät merkittävästi poliklinikkaa ja yhden sairaanhoitajan työpanos kohdistuu lääkkeiden jakoon. Juuan vankien lääkkeidenjako suoritetaan Juuan vankilan poliklinikalla, mutta vapautumisyksikön vankien lääkkeidenjako toteutetaan Kuopion poliklinikalla.

Poliklinikan resurssien riittävyttä pidettiin nykyisellä riittävänä, sillä käytettävissä on vakinaisten virkojen lisäksi yhden sairaanhoitajan määräaikainen virka. Erityisesti loma-ajat koettiin haastavina. Myös Juuan poliklinikan toiminnasta vastaamisen katsottiin vievän resurssia Kuopion poliklinikalta.

Lisäksi akuuttien poissaolojen sijaisten saamisessa todettiin olevan merkittäviä haasteita, joita ilmenee myös muilla poliklinikoilla Kuopion lisäksi. Joitain sijaisuuksia on järjestelty siirtämällä sairaanhoitajien työpanosta poliklinikalta toiselle, kuten esimerkiksi Kuopion ja Jyväskylän poliklinikoiden välillä. Tämänkaltaisella järjestelyllä on pyritty varmistamaan sijaisten osaaminen ja asiantuntevuus.

Koronatilanne on osaltaan lisännyt VTH:n haasteita vankien terveyden- ja sairaanhoidon osalta, erityisesti karanteeni- ja eristyspäätösten tekemisessä. Toiminnanohjauksesta todettiin, että koronatilanteen helpottaessa yhteiskunnassa tulee se aiheuttamaan lisäpaineita poliklinikoilla, muun muassa sakan muuntorangaistusta suorittamaan saapuvien osalta. Muuntorangaistusta suorittavat vangit ovat yleensä monisairaita, ja sen vuoksi jo heidän tulohaastattelunsa vie huomattavasti enemmän sairaanhoitajien työpanosta.

Toiminnanohjauksesta todettiin myös, että pelkkä henkilöstöressin lisääminen ei tuo kaikilla poliklinikoilla toivottua lisäresurssia toimintaan. Tämä johtuu siitä, että kaikilla poliklinikoilla ei ole mahdollista järjestää nykyisissä tiloissa lisäresurssille tarvittavaa lisätyöskentelytilaa. Poliklinikat toimivat vankilan tiloissa ja henkilöstöressin lisääminen vaatii myös lisää toimitiloja. Toimitilojen lisätarve esitetään vankilalle.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että vankien terveyden- ja sairaanhoidon toteuttaminen on täysin riippuvaista VTH:n toiminnasta, sillä heillä ei ole muun väestön kaltaisia mahdollisuuksia hakeutua muihin terveydenhuollon palveluihin. Tämä korostaa VTH:n operatiivisen johdon ja toiminnanohjauksen vastuuta toiminnan järjestämisestä ja resurssien riittävydestä. Tämä puolestaan edellyttää toiminnan jatkuvaa seurantaa sekä siihen kohdistuvien muospaineiden ennakoitua. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että toiminnassa havaittuihin haasteisiin ja ennakoitavissa oleviin muutoksiin tulee pystyä vastaamaan ilman, että vankien terveyden- ja sairaanhoito vaarantuu.

Apulaisoikeusasiamies pitää asianmukaisena, että VTH:n toiminnanjohto on käytettävissään olevin keinoin pyrkinyt varmistamaan Kuopion poliklinikan toiminnan muun muassa määräaikaisella viralla. Apulaisoikeusasiamies tuo esiin huolensa resurssien riittävydestä poliklinikalla määräaikaisen virkasuhteen päätyttyä poliklinikan erityispiirteiden johdosta.

4 KORONAVIRUSTILANNE JA -ROKOTUKSET

Kuopion vankilassa ei ole toistaiseksi ilmennyt koronavirusta. Vapautumisyksikössä on ollut yksi todettu tartunta vankilan ulkopuolella työssä käyvällä vangilla.

Tartunta ei aiheuttanut jatkotartuntoja ja selvitystyöstä huolimatta tartuntareitti jäi epäselväksi.

Siviilistä saapuvat vangit saavat tulotarkastuksen yhteydessä kirjallisen ohjeen omaehtoisesta karanteenista (10 päivää), jonka noudattamista ei poliklinikalla seurata.

Poliklinikalla tiedustellaan tulohaastattelun yhteydessä kaikilta vankilaan saapuville koronarokotetilanteesta ja tarjotaan mahdollisuutta koronarokoteen saamiseksi. Rokotuksista ja mahdollisesta kieltäytymisestä tehdään merkinnät potilasasiakirjoihin.

Tarkastajille kerrottiin, että kaikilta vankilassa jo olevilta vangeilta on tiedusteltu halukkuutta koronarokotteen ottamiseksi. Mikäli vanki ei ole vastannut poliklinikan kirjalliseen kyselyyn, on asiaa tiedustelu vangin käydessä poliklinikalla, tai jos käyntejä ei ole ollut, on vankiin otettu yhteyttä sellipuhelimella ja siten tiedusteltu halukkuutta rokotukseen.

Tarkastusajankohtana täysin rokottamattomia vankeja Kuopion vankilassa oli 29 % ja täyden rokotussuojan omaasi 50 % vangeista. Vastaavat luvut vapautumisyksikön osalta ovat 37 % ja 44 %.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies pitää poliklinikan käytäntöä koronarokotustilanteen selvittämisestä sekä rokotteen tarjoamisesta asianmukaisena. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että varsinaiseen karanteeniin asettamisen edellytykset määräytyvät tartuntatautilaissa ja viittaa tältä osin Vankiterveydenhuollon yksikön toiminnanohjaukseen toteutettuun tarkastukseen EOAK/1185/2021 (kohta 4.4.).

5 TULOTARKASTUS JA LÄÄKITYS SIVIILISSÄ VANKILAAN SAAPUESSA

Vankilaan saapuville järjestetään tulotarkastus. Tulotarkastus koostuu pääosin tulohaastattelusta, jossa täytetään tulohaastattelulomake ja sen avulla kartoitetaan vangin fyysistä ja psyykkistä terveydentilaa sekä lääkitystä ja mahdollisia päihderiippuvuuksia.

Tulohaastattelun perusteella vangille ohjelmoidaan tarvittaessa lääkärin vastaanotto ja tarkempia tutkimuksia. Lisäksi vankia pyydetään tulohaastattelussa riisumaan vaatetusta, mahdollisten vammojen toteamiseksi.

Tulohaastattelut pyritään järjestämään mahdollisimman pian, joko saapumispäivänä tai seuraavana päivänä, viimeistään kuitenkin kolmen päivän kuluessa vankilaan saapumisesta.

Mikäli vankilaan saapuvalla henkilöllä on siviilissä ollut reseptilääkitys ja hänellä on vankilaan saapuessaan mukana hänelle määrätyt lääkkeet, voidaan siviililääkkeitä käyttää siihen asti, kunnes lääkityksen asianmukaisuus on poliklinikalla selvitetty. Edellytyksenä mukana tuotujen lääkkeiden käytölle on, että lääkkeet ovat asianmukaisissa pakkauksissa, ja joista ilmenee apteekin tekemät merkinnät.

Valvontahenkilökuntaa on poliklinikalta ohjeistettu siten, että poliklinikan kiinniollessa vanki kuljetetaan tarvittaessa lääkityksen tai hoidon tarpeen arvioon terveyskeskukseen tai yhteispäivystykseen ja erittäin huonokuntoisen vangin kohdalla paikalle kutsutaan ambulanssi.

Poliklinikalta kerrottiin harvoin ilmenevän tilanteita, joissa valvontahenkilökunta on vangin lääkehoidon johdosta joutunut kuljettamaan vangin vankilan ulkopuoliseen terveydenhuoltoon. Tällöin on pääasiassa ollut kyse korvaushoidossa olleesta vangista.

Kuopion vankilan saman aikaisesti toteutetussa tarkastuksessa vangit arvostelivat vieroitusoireita aiheuttavien siviililääkkeiden äkinäistä lopettamistapaa.

Poliklinikalta kerrottiin, että tulohaastattelussa todetun lääkityksen osalta konsultoidaan yleensä ostopalveluna toimivaa yksityistä terveydenhuollon toimintayksikköä, sillä alueyllilääkäri on poliklinikan käytettävissä kaksi päivää viikossa. Konsultoitava terveydenhuollon toimintayksikkö arvioi vangin lääkityksen asianmukaisuuden ja tekee tarvittaessa siihen muutoksia, sillä VTH:n lääkekeskuksessa ei ole kaikkia siviilissä käytössä olevia lääkevalmisteita. Lähtökohtana kerrottiin olevan, että siviilissä ollutta reseptilääkitystä pyritään jatkamaan samaan lääkeryhmään kuuluvilla lääkevalmisteilla ja lääkitystä arvioidaan uudestaan tilanteen vakiinnuttua ja mahdollisten vieroitusoireiden laannuttua. Sen sijaan omaehtoinen lääkitys puretaan huomioiden tarve vieroitukselle.

Alueyllilääkäri totesi ohjeistaneensa konsultoivaa terveydenhuollon toimintayksikköä pääsääntöisesti jatkamaan siviilissä määrättyä lääkitystä, kunnes lääkitys on arvioitu poliklinikalla.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies korostaa tulotarkastusten toteuttamista 24 tunnin kuluessa vankilaan saapuville uusille vangeille. Tulotarkastuksen ripeä toteutus edistää potilas- ja lääketurvallisuutta, muun muassa varmistamalla vankien lääkehoidon asianmukaisuus ja ennakoimalla mahdolliset vieroitusoireet.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota Euroopan Neuvoston kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) on toistanut Suomeen syyskuussa 2020 tekemänsä tarkastuskäynnin jälkeen pitkäaikaisen suosituksensa tehokkaiksiin toimenpiteisiin ryhtymisestä sen varmistamiseksi, että uusille vangeille tehdään järjestelmällisesti terveystarkastus 24 tunnin kuluessa heidän saapumisestaan (CPT/Inf (2021) 7, kohta 50, [1680a25b54 \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/090001680a25b54)).

Apulaisoikeusasiamies pitää positiivisena, että tulohaastattelussa pyritään selvittämään vangeilla mahdollisesti olevat vammat ja asia kirjataan ylös, myös mikäli vammoja ei ole. Luonnollisesti vanki voi kieltäytyä riisumasta vaetetusta vammojen havainnoimiseksi, jolloin kieltäytyminen tulisi kirjata potilasasiakirjoihin.

Apulaisoikeusasiamies pitää potilas- ja lääketurvallisuuden kannalta tärkeänä, että hoitava lääkäri tapaa henkilökohtaisesti sellaisen vangin, jonka lääkitystä, sekä resepti- että omaehtoista lääkitystä, muutetaan merkittävästi.

6 POTILASASIAKIRJAMERKINNÄT JA NIIHIN LIITTYVÄT SUOSTUMUKSET

Ennakkomateriaalina poliklinikalta pyydettiin viiden lokakuun alussa saapuneen vangin tulohaastattelun potilasasiakirjamerkinnät. Tarkoituksena oli havainnoida tehtyjä merkintöjä sekä tulohaastattelun laajuutta.

Kirjaukset olivat pääsääntöisesti yksiselitteisiä, mutta jotkin yksittäiset kirjaukset jäivät tarkastajille hieman epäselviksi ja niistä keskusteltiin tarkastuksen kuluessa. Esiin nousseita kirjauksia olivat muun muassa kirjaus ”Ei ole joutunut kidutuksen/pahoinpitelyn kohteeksi”. Kirjauksesta sai vaikutelman päätelmästä, mutta seikat, joihin päätelmä perustuu, eivät kirjauksesta ilmenneet. Vastaavasti kirjauksesta ”Suostumus käyty läpi, skannattu tiivistelmä lehdelle” ei tarkastajille ilmennyt, mistä suostumisesta oli kyse ja oliko suostumus annettu.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota potilasasiakirjoihin tehtävien merkintöjen selkeyteen ja ymmärrettävyyteen. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että potilaan hyvän hoidon järjestäminen ja toteuttaminen edellyttää tarpeellisten ja laajuudeltaan riittävien tietojen kirjaamista. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista annettu laki 12 § (785/1992) sekä Sosiaali- ja terveysministeriön potilasasiakirjoista antama asetus 7 § (298/2009)). Myös vangin antamat suostumukset tai tekemät kiellot tulisivat olla merkittyinä siten, että niiden jälkikäteisessä tarkastelussa yksiselitteisesti ilmenee mitä asiaa suostumus koskee.

7 YHTEYDENSAANTI POLIKLINIKALLE JA HOIDON TARPEEN ARVIONTI

Kuopion vankilan ja vapautumisyksikön vangit ilmoittavat asiointilomakkeella terveyden- tai sairaanhoitoon liittyvästä asiastaan poliklinikalle. Suljetuimmilla osastoilla vankien käytössä on kirjekuoret, joiden päällä lukee ”postia polille” ja muutoin osastoilla sekä ruokalan välittömässä läheisyydessä ovat poliklinikan hallinnoimat postilaatikat, joihin asiointilomakkeen voi pudottaa. Valvontahenkilökunnalle ei siten ilmene yksittäisten vankien terveyden- tai sairaanhoitoon liittyviä tietoja.

Poliklinikan henkilökunta tyhjentää postilaatikat kerran päivässä poliklinikan aukiolopäivinä. Hoidon tarpeen arviointi tehdään postilaatikoiden tyhjentämisen jälkeen samana päivänä. Asiointilomakkeiden sisältö tallennetaan käytössä olevaan LifeCare-potilastietojärjestelmään, samoin kuin hoidontarpeen arviointiin perustuvat mahdolliset toimenpiteet ja/tai vastaanoton ajankohta sairaanhoitajalle tai lääkärille. Hoitoon pääsyn ajankohta kerrottiin ilmoitettavan päivän tarkkuudella, myös poliklinikan ulkopuoliseen hoitoon, ellei asiassa ilmene vastasyitä ajankohdan ilmoittamiselle. Asiointilomakkeisiin kerrottiin vastattavan palauttamalla asiointilomake kirjekuoressa vangille.

Tiedusteltaessa hoitoon pääsyn ripeyttä tarkastajille kerrottiin, että akuutit tilanteet hoidetaan välittömästi ja ei kiireelliset hoidontarpeet pyritään hoitamaan mahdollisimman pian. Pyrkimyksenä on järjestää vastaanotot ripeästi, sillä seuraavalla viikolla saattaa vankilaan tulla paljon uusia vankeja, mikä puolestaan sitoo poliklinikan resurssia tulohaastatteluihin.

Avohoidon ylilääkäri totesi VTH:n toteuttaneen hoitoon pääsyn seuranta muun muassa Kuopion poliklinikalla ja sen mukaan hoitoon pääsyn keskiarvo sairaanhoitajan vastaanotolle pääsyssä oli Kuopion poliklinikalla noin kaksi vuorokautta ja lääkärin vastaanotolle pääsyn keskiarvo oli noin neljä vuorokautta.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies pitää hoidon tarpeen arvion ja hoitoon pääsyn toteutumista asianmukaisena. Lisäksi apulaisoikeusasiamies pitää myönteisenä edistyksenä VTH:n antamaa ohjeistusta asiointilomakkeisiin vastaamisesta ja vastaanottoaikojen ilmoittamisesta. Ohjeistus on keino varmistaa, että menettelytapojen yhdenmukaisuus kaikilla VTH:n poliklinikoilla.

VTH:n ohjeen mukaan potilastietojärjestelmään kirjataan, milloin potilas on lähettänyt asiointilomakkeen, milloin siihen on vastattu ja mitä siihen on vastattu. Lisäksi ohjeen mukaan potilastietojärjestelmään kirjataan miten ja millä tarkkuudella potilasta on informoitu vastaanottoajasta.

Poliklinikalla annettu selvitys asiointilomakkeiden käsittelystä vastaa VTH:n ohjeistuksessa kuvattua menettelyä.

8 SUUN TERVEYDENHUOLTO, RESURSSIT JA TOIMINTA

Suun terveydenhuollossa Kuopion poliklinikalla on virkahammaslääkäri (1 pvä/viikko, muulloin mahdollisuus konsultaatioon) sekä ostopalveluna hammashoitaja. Virkasuhteinen hammashoitaja aloittaa tehtävässä vuoden 2022 alussa, jolloin ostopalvelusta luovutaan.

Kuopion poliklinikan hammaslääkärin vastaanotolla käydään Kuopion vankilan ja vapautumisyksikön lisäksi myös Jyväskylän vankilasta. Jyväskylän vankilasta vankeja käy keskimäärin kolmesta viiteen hammaslääkärin vastaanotolla kerran kuukaudessa. Sen sijaan Juuan vankilaan sijoitetut vangit käyvät hammaslääkärin vastaanotolla Pyhäselän vankilassa.

Vastaavasti suun terveydenhuoltoon hakeudutaan pääsääntöisesti asiointilomakkeella. Hammaslääkäri on Kuopion poliklinikalla kerran viikossa, ja tarvittaessa akuutit hoidontarpeet ohjataan poliklinikan ulkopuoliseen hoitoon. Ei akuutit vastaanottoajat toteutuvat pääsääntöisesti noin kuukauden kuluessa asiointilomakkeen kirjaamisesta.

Suun terveydenhuollon resurssi koettiin poliklinikalla pääosin riittäväksi. Ainoastaan niin sanottuja särkyaikoja, joita on varattuna kaksi kappaletta kullekin hammaslääkärin vastaanotolle, toivottiin voitavan lisätä.

Suun terveydenhuolto vastaa potilaiden kokonaishoidoista, joihin sisältyy perinteisten hoitojen, kuten paikkaushoidon lisäksi myös proteesien valmistus niitä tarvitseville.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies pitää suun terveydenhuollon resurssia riittävänä, mutta suosittaa harkitsemaan tarpeellisiksi koettuja kohdennuksia särkypotilaiden osalta. Apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että hammaslääkärin poissa ollessa akuutit tilanteet hoidetaan vakiintuneen käytännön mukaan poliklinikan ulkopuolisessa toimintayksikössä.

Apulaisoikeusasiamies pitää positiivisena sitä, että suun terveydenhuollossa on saatavissa perinteisten hoitojen lisäksi myös tarpeellisten proteesien valmistusta.

9 VARTIJOIDEN OSALLISTUMINEN LÄÄKEHOIDON TOTEUTUKSEEN

Poliklinikalla dosetteihin jaetut lääkkeet toimitetaan vankilan valvontahenkilöstölle, korvaushoitolääkkeitä lukuun ottamatta, jotka annetaan vangeille aina poliklinikan tiloissa.

Lääkkeiden luovuttamisesta vangin haltuun päättää Vankiterveydenhuollon yksikön lääkäri. Lähtökohtaisesti lääke annetaan haltuun ja mikäli poikkeustapauksessa näin ei tehdä, tulee päätöksen perusteet kirjata sairauskertomukseen.

Vartijat huolehtivat vangeille määrättyjen lääkkeiden antamisesta, jos hoitava lääkäri ei ole määrännyt lääkedosetin antamista vangille haltuun. Vangilla voi olla käytössään kaksi erillistä lääkedosettia, mikäli osa lääkkeistä annetaan vangin haltuun ja osa lääkityksestä annetaan vartijoiden toimesta.

Lisäksi vartijoiden hallussa on kipulääke, jota tarvittaessa voidaan antaa vangeille. Kipulääkkeen käytöstä vartijat tekevät erilliseen vihkoon merkinnän, josta ilmenee, kenelle kipulääkettä on annettu, milloin, mihin vaivaan ja minkä verran.

Vartijoiden saama lääkehoitokoulutus vaihtelee, eikä poliklinikan tiedossa ole tarkempia tietoja yksittäisten vartijoista lääkekoulutustilanteesta.

VTH:n toiminnanjohtosta kerrottiin, että Rikosseuraamuslaitoksen kanssa on käynnistymässä vartijoiden lääkehoitokoulutus (Vallukoulutus). Koulutuksen käyvät ne vartijat, joiden vartijakoulutukseen lääkehoidon toteutus ei ole kuulunut. Koulutus sisältää sekä kirjallisia teoriakokeita että lääkehoidon toteuttamiseen liittyviä näyttöjä. Tarkoituksena on, että tietyn siirtymäkauden jälkeen vain riittävästi lääkehoitoon perehtyneet vartijat voivat osallistua vankien lääkehoidon toteuttamiseen.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies pitää lääketurvallisuuden kannalta erittäin tärkeänä, että lääkkeitä vangeille antavilla vartijoilla on riittävä koulutus tätä tehtävää varten.

Apulaisoikeusasiamies viittaa CPT:n Suomeen kohdistuneella tarkastuskäynnillään tekemään kannanottoon, (CPT/Inf (2021) 7, kohta 49) jossa CPT on todennut, että vain terveydenhuollon koulutuksen omaavien henkilöiden tulisi huolehtia lääkkeiden antamisesta vangeille.¹

---

¹ [1680a25b54 \(coe.int\)](https://www.coe.int)

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää poliklinikan huomiota vartijoiden vangeille antamien kipulääkkeiden kulutuksen seurantaan. Apulaisoikeusasiamies pitää lääketurvallisuuden toteutumisen kannalta tärkeänä, että poliklinikalla ollaan tietoisia ja seurataan yksittäisten vankien kipulääkkeiden käyttöä.

10 POLIKLINIKAN TILAT JA ILMOITUSTAULUT

Poliklinikan tilat olivat siistit ja henkilökunnan kertoman mukaan toimivat. Potilaiden vastaanottotiloja oli lääkärin vastaanottotilan lisäksi kaksi. Lääkärin ja hammaslääkärin poissa ollessa heidän työskentelytilansa olivat käytettävissä vastaanotto toimintaan sekä muun muassa asiointilomakkeiden kirjaamiseen ja hoidon tarpeen arviointiin. Kaikissa potilaiden vastaanottoon käytetyissä tiloissa oli kaksi poistumistietä.

Lääkkeiden jako suoritettiin erillisessä, sitä varten osoitetussa tilassa, jossa lämpötila pystytään pitämään vakaana ja turvaamaan muun muassa kylmäsäilytyksen vaativien lääkkeiden säilyvyys.

Potilasasiamiehen tiedot olivat nähtävänä kaikissa vangeille varatuissa odotustiloissa sekä kaikissa vankipotilaiden vastaanottotiloissa mukaan lukien hammaslääkärin vastaanottotila. Lisäksi saatavilla odotustiloissa oli VTH laatima lomake muistutuksen teon helpottamiseksi.

Vankien odotustilat, joita oli neljä kappaletta, olivat hyvin pelkistetyt, ikkunattomat valkoiset seinät, joilla oli VTH:n informaatiota muun muassa potilasasiamiehestä, valaisin, kutsuyhteys valvontahenkilökuntaan ja istuin.

Poliklinikalta kerrottiin, että pääsääntöisesti vangit eivät yleensä joudu odottamaan vastaanotolle pääsyä odotustilassa, vaan pääsevät suoraan vastaanottotilaan. Odotustiloja käytetään tarvittaessa vastaanoton päätyttyä, ennen kuin vanki voi poistua vastaanotolta, odotettaessa seuraavan vangin saapumista. Tällöin kerrottiin, etteivät odotusajat muodostu kohtuuttoman pitkiksi.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että poliklinikalla on helposti ja vaivattomasti saatavilla informaatiota sekä poliklinikan toiminnasta että vankipotilaiden keinoista reagoida, heidän ollessaan tyytymättömiä saamaansa hoitoon tai kohteluun.

11 TIETOTEKNISET RATKAISUT JA TIEDONKULKU

Kanta-yhteyden puuteen kerrottiin aiheuttavan viiveitä vankipotilaiden tietojen saamisessa muilta terveydenhuollon toimintayksiköiltä. Poliklinikan ulkopuolella annetuista terveyden- ja sairaanhoidosta ei aina saada tarpeellisia potilasasiakirjoja, kuten hoitopalautetta tai jatkohoito-ohjeita paperiversiona, vaikka pyyntö on nimenomaisesti kirjattu vankipotilaan läheteeseen. Poliklinikalta joudutaan tämän vuoksi ottamaan yhteyttä terveydenhuollon toimintayksikköön ja pyytämään paperisia asiakirjoja.

Potilasasiakirjamerkinnot eivät ole myöskään aina ole valmiit vangin kotiutuessa takaisin vankilaan. Poliklinikka kuitenkin tarvitsee kotiutusvaiheessa kirjatut tiedot, vaikka kaikkia kirjauksia ei vielä terveydenhuollon yksikössä olisi tehty.

VTH:n toiminnanjohtajan antamien tietojen mukaan Kanta-järjestelmään liittyminen tapahtuu tämänhetkisten tietojen mukaan vuoden 2022 lopulla.

VTH on ottanut poliklinikoilla käyttöön Lifecare-nimisen sähköisen potilastietojärjestelmän. Lifecareä pidettiin poliklinikalla parempana kuin aiempaa sähköistä potilastietojärjestelmää, vaikkakin myös puutteita ja kehittämiskohteita järjestelmässä todettiin olevan. Puutteina koettiin muun muassa järjestelmän hitaus ja osaa sähköisistä lomakkeista ei voi käyttää samanaikaisesti.

VTH:n toiminnanjohto totesi epäkohtien olevan tiedossa, ja niiden kehittämiseen on esitetty määrärahaa. Hitauden kerrottiin johtuvan verkkoyhteydestä, eikä hitautta ole havaittu kaikilla VTH:n poliklinikoilla. Mahdollisia toimenpiteitä hitauden korjaamiseksi selvitetään yhdessä Valtorin kanssa.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies pitää potilasturvallisuuden kannalta huolestuttavana viiveitä paperisten potilasasiakirjojen saamisessa poliklinikan käyttöön. Asian korjaantuu Kanta-järjestelmään liittymisellä, mutta välitöntä korjausta ei asiaan ole tulossa. Apulaisoikeusasiamies korostaa yhteydenpidon tärkeyttä, tarvittaessa jo ennakkolisesti vankipotilaan saapuessa vankilan ulkopuoliseen terveydenhuollon toimintayksikköön, jotta viiveetön tiedonkulku pystytään toteuttamaan.

12 RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN SAKKOVANKIHANKE

Sakkovankihankkeessa² tarkoituksena on sijoittaa päihdeongelmasta kärsiviä sakon muuntorangaistusta suorittavia ja lyhytaikaisvankeja vankilan sijasta sen ulkopuolella sijaitsevaan päihdelaitokseen.

VTH:sta annetun lain mukaan (1635/2015) sen tehtävänä on järjestää vankien terveyden- ja sairaanhoito. Vastaavasti vankeuslain (767/2005) 10 luvun mukaan VTH vastaa vangin lääketieteellisten tarpeiden mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon sekä lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämisestä. Edellä mainittujen lainkohtien perusteella hoitovastuu vangista säilyy edelleen VTH:lla, vaikka vanki sijoitettaisiin vankeuslain 8 luvun 9 §:n perusteella vankilan ulkopuoliseen laitokseen tai vastaavaan yksikköön.

VTH:n toiminnanjohtosta kerrottiin parhaillaan laadittavasta prosessikuvauksesta vankilan ulkopuoliseen laitokseen sijoittamisesta yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa, jotta menettelytapa olisi sama koko maassa ja kaikilla rikosseuraamusalueilla.

Vankilan ulkopuoliseen laitokseen sijoitettavat vangit saapuvat tavanomaiseen tapaan vankilaan ja heille tehdään poliklinikalla tulohaastattelu. Poliklinikalla saadaan tulohaastattelussa käsitys vangin terveydentilasta sekä mahdollisista esteistä kuntoutuslaitokseen sijoittamiselle. Vasta tulohaastattelun ja sijoituskelpoisuuden arvioinnin jälkeen vanki siirtyy osoitettuun kuntoutuslaitokseen.

Kuntoutuslaitoksessa mahdollisesti ilmenevästä tarpeesta ei kiireelliseen terveyden- tai sairaanhoitoon kuntoutuslaitos ottaa yhteyttä VTH:n, joka tekee asiasta päätöksen palvelujen käyttämisestä. Kiireellisissä tapauksissa kuntoutuslaitoksesta ei edellytetä yhteydenottoa VTH:n päätöksentekoa varten, vaan vanki toimitetaan suoraan saamaan tarvitsemaansa hoitoa.

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies pitää positiivisena toiminnan kehittämistä, mutta korostaa VTH:n lakisääteistä velvoitetta huolehtia vankien terveyden- ja sairaanhoidosta.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että laissa säädettyä vastuuta terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisestä ei voida poistaa tai siirtää muiden toimijoiden kanssa tehtävin keskinäisin sopimuksin. Apulaisoikeusasiamies toteaa myös, että kiireellistä hoitoa edellyttäviin tilanteisiin tulee reagoida ilman viiveitä.

---

² <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/hankkeet/siksak.html>

13 VTH:N SUORITTAMA OMAVALVONTA

Poliklinikalta sadun tiedon mukaan VTH on suorittanut vuoden 2021 aikana Kuopion poliklinikalle omavalvonnan ohjauskäynnin sekä lääkehuollon ohjauskäynnin.

Poliklinikalla pidettiin VTH:n omavalvontaa hyvänä käytäntönä toimintojen yhdenmukaistamisessa eri poliklinikoilla. Lisäksi sitä pidettiin myös hyvänä keinona tarkastella omaa toimintaa sekä arvioida VTH:n antaman ohjeistuksen toteutumista

Apulaisoikeusasiamiehen kommentit

Apulaisoikeusasiamies pitää VTH:n toteuttamaa omavalvontaa erittäin tärkeänä keinona mahdollisten laatuerojen tai riskien havaitsemiseksi sekä niihin puuttumiseksi. Apulaisoikeusasiamies kannustaa jatkamaan omavalvonnan toteuttamista samoin kuin myös muiden vaara- ja läheltä piti -tilanteiden kirjaamista ja raportointia. VTH:n omavalvonnasta tarkemmin VTH:n toiminnanohjaukseen kohdistuneessa tarkastuksessa EOAK/1185/2021.

Tiedoksi:

Vankiterveydenhuollon yksikkö

Vankiterveydenhuollon yksikkö Kuopion poliklinikka

Kuopion vankila (erit. kohta Vartijoiden osallistuminen lääkehoidon toteutukseen)

Rikosseuraamuslaitos (erit. kohta Rikosseuraamuslaitoksen sakkovankihanke)

Oikeusministeriö (erit. kohta Rikosseuraamuslaitoksen sakkovankihanke)

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira